

וחכמים הוסיפו עליו, והוא עוקר את התוספת, רק מלקים (ר"ן על ה"ף ונחי, אך ראה מאירי שכתב, שכלל זה אינו מיישב את כל המקומות שמצינו בהם נידוי).

הָכָא צוּרְבָא מְדַרְבְּנָן הוּא דְּטָבָא לִיָּה עֲבָדִי. ■ וכן הלכה (שו"ע אור"ח תצו, א, וי"ד שלד, מב).

וְלִית לִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה הָא דַּתְנָן נִוְתְּנִין עֲלֵיו חוּמְרֵי הַמְּקוֹם שִׁיּוּצָא מִשָּׁם וְחוּמְרֵי הַמְּקוֹם שֶׁהָלַךְ לָשֵׁם. שהבינה הגמ' שדברי רבי יהודה מתייחסים לדברי תנא קמא, שהביא פירות ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבערם, ואילו לרבי יהודה אינו חייב לבערם מפני שיכול לומר לבני המקום 'הביאו אף אתם כמוני' ובכך תימנע המחלוקת. ומקשה הגמ', וכי חולק רבי יהודה על דין המשנה שצריך לנהוג כחומרת אנשי המקום שבא לשם אף אם אין בזה חשש מחלוקת. והקושיא היא לדעת רבא לעיל (נא, ב) שביאר שטעם הדין בזה אינו מפני המחלוקת, אלא מפני שחלים עליו דיני המקום [ומה שאמרה המשנה 'ואל ישנה אדם מפני המחלוקת', כוונתה על הבא למקום שלא נוהגים כחומרת המקום שבא משם, שאל ינהג שם בחומרא זו מפני המחלוקת], אבל לדעת אב"י (שם) שצריך לנהוג כחומרת אנשי המקום רק מפני המחלוקת, לא קשה, שהרי כשאומר להם 'הביאו אף אתם כמוני' אין חשש מחלוקת (רש"י, ע"פ הצ"ח, וראה פני יהושע ושפת אמת).

מִמְּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ, וְשָׁמָּה שֶׁכָּלוּ בְּמִקְוֵמוֹ חֵיִיב לְבַעַר, שאע"פ שאין בכך חיוב משום 'חומרי המקום שיצא משם', חייב לבער כדי לא לזלזל בכבוד המקום ממנו בא (רש"י כאן ולקמן ד"ה אלא איפוך), ואף שעלול לגרום מחלוקת עם אנשי העיר אליה הגיע, לזלזל ומחלוקת עם אנשי עירו גרוע יותר (אבני נזר אור"ח תכד, כא). וראה מה שכתבנו לעיל (ג, ב ד"ה המוליק).

אֵלָא אֵיפּוֹךְ וְכוּ', שהמוליק ממקום שלא כלו למקום שלא כלו, ושמה שכלו במקום שהגיע משם, לדעת תנא קמא אינו חייב לבער, שאין כאן 'חומרי מקום שיצא משם', כי כשהוציאם עדיין לא כלו שם, ולא נאסרו. ולדעת רבי יהודה יש כאן לזלזל בכבוד אנשי מקומו שבא משם, וחייב לבער (רש"י). ויש שפירש, שלדעת רבי יהודה אומרים לו 'צא והבא לך אף אתה' ממקום שהבאת אותם, וכיון שאין שם מי שיצא, חייב לבער, כאילו הביאום עכשיו ממקום שכלו למקום שלא כלו, שנותנים עליו חומרי המקום שבא לשם, ולכן חייב לבער (רבנו חננאל).

אִטּוּ אֲנָבָא דְּחֻמְרָא קִלְטִינָהוּ - וגיב החמור שהכניסם למקום שכלו, קלטם שיהגו בחומרי אותו מקום שלא יוכל להחזירם עוד למקום שלא כלו, הרי לא גדלו שם ואינו אוכלם שם (רש"י, וראה צ"ח). ואב"י סבר, שדעת רבי יהודה, שכיון שכבר היו הפירות במקום שכלו ונאסרו, אי אפשר להם לשוב להיתר, ולכן אסורים גם בחזרתם למקום שלא כלו (בית האוצר [לר"י אגנל], א, כלל קמ).

בְּפִלּוּגָתָא דְּהִנֵּי תִנְאִי דַּתְנָן הַמּוֹכֵשׁ שְׁלִישֵׁי כִבְשִׁין בְּחֵבִית אַחַת וְכוּ'. שלדעת רבי אליעזר כבישת מיני הירקות גורמת להם להיחשב מין אחד, ולכן 'אוכלין על הראשון' - לפי המין הראשון הממנה להיות כלה, שכאשר הוא כלה, שלשתם אסורים. ורבי יהושע אף הוא מסכים שכבישה מחשיבה אותם מין אחד, אך סובר ההיפך, 'אף על האחרון' - שכיון שהם נעשו מין אחד, דינם כמין אחד שאם מקצתו כלה מותר לאוכלו עד שיכלה כולו. ואילו רבן גמליאל סובר שכבישה אינה גורמת להם להיחשב מין אחד, ולכן אוכל כל מין עד שאותו המין כלה, שאסרה תורה רק את

בְּיִשּׁוּב לֹא עֲבִידָנָא, אפילו שאני עתיד לחזור למקומי, ואפילו בצנעה. ואף שלענין חלב דאיתירא (לעיל נא, א) מבואר שבצנעה מותר, במלאכה כיון שבדרך כלל יש לה קול והיא מתפרסמת, אף בצנעה אסור משום 'לא פלוג' (פרי חדש אור"ח תצו, ג בפני יהושע, בביאור תוס', ח' הר"ן לעיל שם ועל הרי"ף שם, וראה ביאורנו לעיל שם ד"ה הני מילי). ויש סובר, שמלאכות שאפשר לעשות בצנעה מותרות בצנעה, אלא שמלאכת רב ספרא היתה מלאכה מפורסמת, שאי אפשר היה לו לעשותה בצנעה (ר"ן שם, בת"י שני, ופר"ח שם בדעת הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן). ■ להלכה, היוצא מארץ ישראל לחו"ל, אסור לו לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב אף אם דעתו לחזור למקומו, ואפילו בצנעה [כדעת תוס'] (משנ"ב תצו, ט, ע"פ שו"ע אור"ח תסח, ד, ומשנ"ב שם, יז).

בַּמְדַּבֵּר מֵאֵי - 'מַדְבַּר' לֹא דוּקָא, אלא הכוונה חוץ לתחום העיירות, שכיון שרוב בני הגולה נהגו יום טוב שני, לא יועיל לו שיצא חוץ לתחום של עיר אחת, כיון שיהיה בתוך תחום של עיר אחרת, ולכן נקטה הגמ' 'מדבר', אך באופן שיוצא חוץ לתחום העיר ואינו בא לתוך תחום עיר אחרת, מותר בעשיית מלאכה (רמב"ן במלחמות; ח' הר"ן; מאירי). ■ וכן הלכה (משנ"ב תצו, י, ו-תסח, יח).

שְׁמַתִּיהָ רַב יוֹסֵף, משום שזלזל באיסור יום טוב שני (רמב"ם יו"ט א, כב, ומגיד משנה שם, וראה שם תלמוד תורה ו, יד, ומגדל עוז שם). ויתכן שלא זלזל בכל יום טוב שני, אלא רק בשל חג השבועות, שסבר שיום טוב שני שלו קל יותר, שהרי בחג השבועות שהוא חמישים יום אחר חג הפסח, שלוחי ניסן כבר ודאי הגיעו לכל מקום, ועושים יום טוב שני לא מפני הספק, אלא רק משום 'לא פלוג', כדי שלא יזלזלו בשאר ימים טובים (ראה רמב"ם קידוש החודש ג, ב), והוא לא סבר את ה'לא פלוג' הזה (אור שמח תלמוד תורה, ו, יד; מנחת שלמה, כאן. וראה חתם סופר השלם, ובש"ת אור"ח סוף קמה). ויש שפירשו, שרב נתן היה בן מקום ששמרו בו רק יום אחד של יום טוב, ורב יוסף נידחו על כניסתו לפומבדיתא מקום ששמרו בו שני ימים טובים, אשר על ידה נודע שהגיע מחוץ לתחום, ועבר על הדין שלא ישנה אדם ממנהג מקום מפני המחלוקת, ולכן הביאה הגמ' מעשה זה כאן (ע"פ מאירי, ורשב"ש תריב).

ומכאן שמנדים עוברי עבירות, והדין נותן כן, שאם מנדים על כבוד הרב (ראה ברכות יט, א), קל וחומר על כבוד שמים (ראבי"ה מועד קטן, תתמ).

דְּבַמְעָרְבָא מִיָּמֵינוּ אֵינִיגָדָא דְּבַר בִּי רַב, וְלֹא מִיָּמֵינוּ אֲשַׁמְתָּא - תלמיד שסרח נמנו להלקות ולא לנדונו, משום שהנידוי חמור מן המלקות, וחוששים לכבוד התורה (רש"י). והטעם שרב יוסף החמיר בו ונידוהו, כדי למרק את עונו יפה (מאירי, וראה חתם סופר). ויש שפירשו, שתלמיד שסרח ונתחייב בעונש מלקות הקל, היו חולקים כבוד לרבם, ולא היו מלקים את התלמיד עד שנקבצו אצל הרב ומסכימים שיש להלקותו, אך אם נתחייב בעונש נידוי החמור, לא היו חולקים כבוד לרב, והיו מנדים אותו מיד (רבנו חננאל; ר"ף).

מְנִידִין עַל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת, וכל שכן שיכולים גם להלקות אם חפצים בכך, שהרי מבואר בגמ' כאן שנידוי חמור ממלקות (מהר"ם חלאווה). ומה שמצינו פעמים רבות בש"ס שרק הילקו ולא נידו, הכלל הוא שבדבר שמעיקרו הוא מדברי סופרים, וכשהוא עוקר נמצא שעוקרו לגמרי (כמו כאן, שמבטל יום טוב שני שעיקרו מדרבנן), מנדים, אך בדבר שעיקרו מדברי תורה